Наша вчителька Ганна Антонівна не люблять, коли я про НИХ розповідаю. Вони тоді аж сердяться. Ти, кажуть, Паша, не думай, що я добра. Я, Паша,— ух, яка зла! А як же мені не розказувати, коли про Ганну Антонівну ще й книгу писати слід, щоб усі знали.

Вони дуже тендітні, худенькі, де в них та душа держиться — їй-богу, не знаю. Та завжди чистенькі, платтячко випрасуване, комірець білесенький, черевички охайні,— тими підборами, як маком, дріботять — тук та тук. Ось уже двадцять років, як я з ними в одній школі — вони вчителька, я — коло вішалки. А й до мене Ганна Антонівна дітей вчили, — років знову двадцять ще до мене. Арифметика чимала — сорок років як однісінький день.

Не питайте мене, кого діти в школі найдужче люблять. Мені коло вішалки все видно. Як Ганні Антонівні квіти приносять. Як додому цілим роєм проводжають.

І почалось усе нещастя з малого. Хтось раптом пустив по школі чутку, що Ганна Антонівна проти радянської нашої школи. Що вони на стару школу оглядаються. Наша дисципліна їм не до серця. А на одних зборах ще й сказали Ганна Антонівна, що з такою поганою дисципліною дітей не навчиш.-

Директор тоді — смик їх за руки. "Я звиняюсь,— каже,— ви проти нової школи, Ганно Антонівно?" А Ганна Антонівна тоді його пальчиком насварили,— не сміть мої слова перекручувати! Ну, який директор дозволить, щоб на нього пальцем сварили при людях?,. Таке завертілося коло Ганни Антонівни, що не приведи слухати.

Інша на їхнім місці оборонялась би, а Ганна Антонівна тільки ручкою махнуть: "Переживу. Аби тільки дітей од мене не відлучали!" Що ж би ви думали?! Аж і це нещастя виглянуло з-за гори. Мовляв, чи можна їм довіряти невинні дитячі душі?

Тут я не стерпіла. Кричу, та й годі: "До самого Каліні-на 1 дійду! Всіх дітей поведу за собою. Не може наша Радянська влада Ганну Антонівну обидити". Такий кризис пішов по школі — діти хвилюються, батьки листи пишуть, вчителі сумні — мені коло вішалки все видно.

"Ганно Антонівно,— кажу,— подивіться на мене. Поки й мого життя — я од вас не одійду. На руках вас у школу носитиму. Через усіх директорів переступлю. Чуєте, Ганно Антонівно?" Мовчить, не чує, зошити дитячі вичитує.

Ну стала я до них дітей посилати. То одного пошлю, то другого. Ніби за ділом посилаю, а все, щоб вони не самі в кімнаті зоставалися 2.

Коли це одного дня прийшла чутка, що до нас призначено нового директора. Думаю, може, хоч цей дасть спокій бідній Ганні Антонівні. Бо вже життя в них, як воскова свічка горить. Хух — і нема.

Приїхав новий директор. Ненько моя рідна,— це ж Гришка-хуліган, він у нашій школі вчився! Що вже Ганна Антонівна мороки з ним колись мали — ні в казці сказати, ні пером описати. За всю школу справлявся. Шибки б'є, двері ламає, дітей обмазує в чорнило, до школи у свинячий голос приходить. Оце, думаю, директор буде! Матимуть Ганна Антонівна — скільки влізе ще й з верхом.

Аж ось. і збори. Докладають новому директорові — і Григорію Павловичу. Лишенько, та й годі — навіки Ганна Антонівна всім .дорогу перейшли. Директор все слухає. Ганна Антонівна в куточку сидять,— оддячить він за все її вчення, "Григорій Павлович,— кричу,— як же це так?!" — "Нічого,—каже він,— придивлюсь до ситуації".— "Тьху на ваші ситуації!"-—та й пішла. Дивлюсь — і Ганна Антонівна за мною слідом. "Проведи мене, Паша, додому — у мене голова болить". Еге, думаю, голова болить, у вас серце болить, он що. Душа болить, що такого ученичка колись вчили, як оцей Григорій Павлович.

Дійшли до їхньої квартири, сидимо. Чайку зігріла. Поплакали вдвох, як полагається3.

Цілу ніч удвох сиділи. Полюбила я їх ще дужче за ту ніч. І заприсяглася очі всім видерти, хто схоче нашу Ганну Антонівну образити.

От одного дня кінчились уроки, а дітей не відпускають. Зібрали усіх у залі: вчителі, учні. За Ганною Антонівною мене послали,— веду їх, а саму як трясця трусить. Кулаки бгаються, з горлянки от-от крик зірветься, не знаю й сама, що зі мною.

Зібрались. Григорій Павлович і говорить. А всі слухають. Ганна Антонівна в куточку сидять. Муха пролетить — чутно. "Товариші,— каже Григорій Павлович,— одного працівника нашої школи нагороджено орденом Радянського Союзу. Давайте привітаємо нашого дорогого орденоносця —г-Ганну Антонівну!"

Боже, що почалося! Діти верещать, Ганні Антонівні стало погано, а.я, не знаю як, наперед вискочила і все кричу: "Ага!— Ага!"

Думаєте на цьому скінчилося? Помиляєтесь. Виходить тоді один з посіпак попереднього директора та й каже: "Тут, каже, трапилася помилка. Не могло цього бути, це ганьба, Хто міг дати їй добру характеристику?"

"Я,— сказав йому Григорій Павлович,— це зробив я. Темні ви люди, коли не бачите нашої Ганни Антонівни, чесної народної вчительки. Я мав щастя бути учнем дорогої Ганни Антонівни. Дуже поганим учнем, коли хочете знати. І коли вона з мене зробила корисну людину, то це не було легко. Ганна Антонівна вчила мене, як треба жити на світі. Ганна Антонівна підготувала мене до комсомолу. У всі важливі моменти мого життя я. питаю себе,— а як би мені порадила Ганна Антонівна? А скільки

таких, як я, вона вивчила за сорок літ?.." Гарно говорив Григорій Павлович, колишній Гришка-хуліган.

І потім підійшов до Ганни Антонівни, поцілував її в руку і поклонився їй мало не до самої землі.

А ми всі так били в долоні та кричали, що Ганна Антонівна вийняла з сумочки хустку й заплакала, ідучи до трибуни.

1940

1 Калінін Михайло Іванович (1875—1946) — радянський державний і партійний діяч, Герой Соціалістичної Праці. Член КПРС з 1898 р. Член "Союзу боротьби за визволення робітничого класу". Агент "Искры", один з організаторів газети "Правда". Учасник трьох російських революцій. З 1919 р. голова Всеросійського Центрального Виконавчого Комітету, з 1922 р. голова ЦВК СРСР, з 1938 р. Голова Президії Верховної Ради СРСР.

2 ...в кімнаті зоставалися...— В попередніх публікаціях новели після цього йшли слова: "Чималий час отак жили. А вони ще краще дітей учать,-ще чистіші ходять, тільки худі-худі зробилися" (Яновський Юрій. Вибране. К., Держлітвидав України, 1949, с. 98).

8 ...в двох, як полагається.— Після цих слів раніш оповідь сягала найвищого драматизму: "Діти нагодилися з школи — понаносили повну кімнату квітів. Сидять наче в бабусі. Ганна Антонівна розмовляють, частують чаєм, мов ніде нічого. А в самих їх на умі, почуваю, дуже щось нещасливе і сумне.

Пересиділа дітей та й питаю. "Ганно Антонівно, питаю, ви не забули, як я колись хотіла життя кінчати, а ви мене врятували? То хіба я сліпа, не бачу. Що у вас на думці, Ганно Антонівно, хіба ж так можна?" (Яновський Юрій. Вибране. 1949, с 98).